

VALTIONEUVOSTON ASETUS ULOSOTTOMENETTELYSTÄ

1 Johdanto

Tasavallan presidentti vahvisti hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi ulosottokaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 19.6.2019 (778/2019). Laki tulee voimaan 1.12.2020. Lainmuutos mahdollistaa ulosottoimen rakenneuudistuksen toteuttamisen.

Samassa yhteydessä muutetaan ulosottomenettelystä annettua valtioneuvoston asetusta.

2 Uudistus

Ulosoton uudistuksen taustalla on vuosille 2013—2025 laadittu oikeudenhoidon uudistamisohjelma (oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja 16/2013). Sen mukaan ulosottolaitos on organisoitava asianmukaisen oikeudenhoidon, täytäntöönpanon tehokkuuden, taloudellisuuden ja tuottavuuden sekä hyvän palvelukyvyn vaatimusten mukaisesti. Tavoite on ulosottolaitoksen taloudellisuuden ja tuottavuuden lisääminen asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta.

Uudistuksella muutetaan ulosottolaitoksen organisaatiota ja toimintaa siten, että se mahdollistaa sopeutumisen myös tulevaisuuden mahdollisiin määrärahalleikkauksiin, menettelyn tehokkuus ja oikeudenhoidon laatu säilyttäen. Uudistuksella mahdollistetaan rakenteet, jotka vastaavat taloudellisiin ja toiminnallisiin haasteisiin myös pitemmällä tähtäimellä.

Ulosotto organisoidaan yksiportaiseksi. Nykyiset Valtakunnanvoudinvirasto ja 22 ulosottovirastoa muodostavat yhden valtakunnallisen viraston, Ulosottolaitoksen. Täytäntöönpano jaetaan alueelliseen laajaan täytäntöönpanoon sekä valtakunnallisiin erityistäytäntöönpanoon ja perustäytäntöönpanoon. Laajan täytäntöönpanon, erityistäytäntöönpanon ja perustäytäntöönpanon toimipaikat säädetään oikeusministeriön asetuksella.

Laaja täytäntöönpano on alueellinen toiminto. Se toimisi kaikissa Ulosottolaitoksen toimipaikoissa ja sen hallinto olisi jaettu viiteen alueeseen. Aluejaon tarkoituksena on palvella nimenomaan toiminnon johtamista ja tulosohjausjärjestelmää.

Nykyjärjestelmässä täytäntöönpanoa hoitavat kihlakunnanvoutien alaisuudessa kihlakunnanulosottomiehet. Uudistuksen yhteydessä kihlakunnanulosottomiehen tehtäväkuva poistuu. Täytäntöönpano jakautuu kolmeen osaan. Laajantäytäntöönpanon ja erityistäytäntöönpanon asioiden käsitteilyyn tulee uusi virkanimike ulosottoylitarkastaja. Nykyiset vakinaiset kihlakunnanulosottomiehet siirtyvät hoitamaan laajan täytäntöönpanontehtäviä.

Osa ulosottoylitarkastajista voidaan määrätä erityistäytäntöönpanon tehtäviin, kuten nykyisin osa kihlakunnanulosottomiehistä on määrätty erikoisperinnän tehtäviin. Ulosottoylitarkastajan toimivalta olisi sama kuin kihlakunnanulosottomiehillä on voimassaolevan lain nojalla. Nykyiseen kihlakunnanulosottomiehen toimenkuvaan verrattuna tehtävistä poistuu yksinkertaisempia ja massaluonteisempia tehtäviä. Tehtävät tulevat olemaan vaativia ja laajaa harkintavaltaa sisältäviä.

3 Asetuksenantovaltuus

Ulosottokaaren 3 luvun 34 §:n 1 momentissa, 48 §:n 2 momentissa, 105 §:n 2 momentissa, 6 luvun 18 §:ssä sekä 23 §:ssä on tarkempia säännöksiä koskeva asetuksenantovaltuus.

4 Yksityiskohtaiset perustelut

Tällä asetuksella ehdotetaan muutettavaksi valtioneuvoston asetus ulosottomenettelystä (1322/2007). Uudella valtioneuvoston asetuksella ehdotetaan säädettävän seuraavasti.

1 luku 1, 2 ja 3 §

Ensimmäisessä luvussa on aikaisemmin säädetty vastaavan ulosottomiehen yleisestä ja erityisestä määräytymisperusteesta sekä erityistoimia edellyttävien asioiden vastaavasta ulosottomiehestä. Uuden organisaation ja toimintatavan myötä aikaisempi tehtäväjako muuttuu sisältäen valtakunnallisesti toimivan perustäytäntöönpanon ja alueellisesti toimivan laajantäytäntöönpanon sekä erityistäytäntöönpanon. Perustuslakivaliokunta on ulosottokaaren muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 71/2018 vp) antamassaan lausunnossa (PeV 30/2018 vp , s. 2) katsonut, että perustäytäntöönpanosta tulee säätää täsmällisesti. Laista tulee käydä ilmi perusteet esimerkiksi perustäytäntöönpanon toimivallasta ja ulosottoasioiden siirtämisestä laajaan täytäntöönpanoon. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten ja lakivaliokunnan ehdotuksesta ulosottokaaren 1 luvun 2 a §:n 3 momenttia on täydennetty sekä uusi 2 b § lisätty. Kyseiset lakiin sisällytetyt säännökset ovat korvanneet aikaisemmin asetuksessa säännellyt ulosottoasioiden määräytymisperusteet.

Ulosottokaareen on sisällytetty mahdollisuus täytäntöönpanon tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi keskittää tietyt erityisosaamista vaativat täytäntöönpanotoimet (*erityistoimi*) tietyille ulosottomiehille. He toimivat silloin kyseisten toimien osalta vastaavina ulosottomiehinä. Tällaiselle keskittämiseksi ei ole tässä vaiheessa nähty tarvetta, joten asetuksen 1 lukuun ei tässä vaiheessa jää säännöksiä. Asetukseen jätetään kuitenkin 1 luku mahdollisten erityistoimia koskevien täytäntöönpanotoimien säännöstä varten.

4 § Perusselvitys

Velallisen omaisuuden ja olinpaikan etsimisen yhdenmukaisuutta on pyritty parantamaan sääntelemällä vähimmäistoimista, joita ulosottomenettelyssä on suoritettava ulosottohakemuksen tultua viireille. Perusselvityksessä tarkastettavien rekistereiden sääntelevä asetuksella on tarkoituksenmukaista, jotta selvitettävien rekistereiden kuvausta voidaan joustavasti muuttaa rekisteriseurannan teknisen kehittymisen mukaisesti. Nyt toteutettavassa uudistuksessa velallisen varallisuustiedot talletuspankista selvitetään teknisen käyttöyhteyden avulla osana perusselvitystä. Tämän lisäksi teknisen käyttöyhteyden kautta selvitettäviin tietoihin lisätään tulotietojärjestelmän tulorekisterin sisältämät tiedot. Samalla poistetaan selvitettävistä tiedoista Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tiedot.

Velallisen ajantasaisten varallisuustietojen hankkiminen talletuspankista on jo muodostunut velallisen varallisuustilanteen selvittämisen yhteydessä rutiiniksi. Teknisiä käyttöyhteyksiä on toteutettu useimpien suurten pankkiryhmien ja ulosoton välillä. Talletustilin tiedot antavat luotettavan ja ajantasaisen kuvan velallisen taloudellisesta tilanteesta. Talletustilejä koskevan tiedonhankinnan lisääminen perusselvityksessä hankittaviin tietoihin selventää vallitsevaa käytäntöä. Asetuksella tuodaan

avoimesti esiin ne tietolähteet, joiden perusteella ulosottomenettely ja siihen liittyvä velallisen taloudellisten tietojen selvittely tapahtuu.

Tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) mukaiseen tulorekisteriin talletettavat ja kyseisen lain 13 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan rekisterin tietoja voidaan luovuttaa ulosottoviranomaiselle ulosottokaareissa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa varten.

Tulorekisteriin talletetut tiedot sisältävät ulosoton täytäntöönpanon kannalta riittävällä kattavuudella kaikki ne tiedot, jotka on aikaisemmin saatu Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietojärjestelmistä.

Työvoimaviranomaiselta saatavissa tiedoissa on tieto henkilön työllisyyskoodista (onko työn työnhakija, työvoiman ulkopuolella) sekä työnhaun alkupäivämäärä ja yhteystietona puhelinnumero. Työvoimaviranomaisen tiedot eivät ole saatavissa muista rekistereistä, joten on perusteltua jatkossakin tarkastaa nämä tiedot sekä perusselvitystä tehtäessä, että tehtäessä rekisteriselvitystä suppean ulosoton menettelyssä. Tästä on säännelty tämän asetuksen 8 §:ssä.

Voimassa olevan asetuksen mukaisten tiedonsiirtoratkaisujen ylläpito Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietojärjestelmiin aiheuttaa vuositasolla merkittäviä kustannuksia. Esimerkkinä Eläketurvakeskuksen luovuttamista tiedoista pelkästään ulosottoimelle on aiheutunut vuonna 2019 noin 72 500 euron kustannukset. Eläketurvakeskus on esittänyt toiveen, että vuoden 2021 alusta sitä ei enää velvoitettaisi toimittamaan asetuksen mukaisia tietoja ulosottoviranomaiselle, koska tietosisältö on saatavissa tulorekisteristä.

Ulosottoviranomaisella on tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 25 §:n 6 momentin perusteella oikeus saada lain tarkoittamia tulorekisteritietoja vuoden 2021 alusta alkaen.

Asetuksen voimaantulo säädetään vastaamaan ajankohtaa, jolloin ulosottoviranomaisen oikeus tulorekisterin kautta saataviin tietoihin on muun lainsäädännön perusteella olemassa. Ulosottoimi ja Verohallinto ovat määrittelemässä tietojärjestelmien välistä rajapintaa. Rajapinnan on tarkoitus olla käytettävissä vuoden 2021 alusta alkaen.

6 § Ulosoton kohde ja rekisteriselvitys suppeassa ulosotossa

Suppeassa ulosotossa ulosmittaustoimet rajoittuvat palkan, eläkkeen tai muun sellaisen tulon, saavan tai omaisuuden ulosmittaukseen, jossa ulosmittauksen kohdetta ei tarvitse muuttaa rahaksi. Velallisen tulolähteet ja omaisuus selvitetään rekistereistä.

Etsintätoimista on nykyisessä asetuksessa säädetty, että ulosottomies etsii ulosottokaaren 3 luvun 105 §:n 2 momentissa tarkoitettua tuloa ja omaisuutta ulosottorekisteristä sekä ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen käyttöyhteyden avulla veroviranomaisten tietojärjestelmästä, työvoimaviranomaisten, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen rekisteristä. Pykälässä 4 kuvatulla tavalla, suppean ulosoton toimien kannalta tulotietojärjestelmän tulorekisteri tulee sisältämään tiedot, jotka ovat aikaisemmin olleet saatavissa Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen rekisteristä. Suppeassa ulosottomenettelyssä tapahtuvan rekisteriselvityksen sisältö voidaan rajata tapahtuvaksi Verohallinnon, työvoimaviranomaisen ja tulotietojärjestelmän tulorekisteristä.

8 § Ennakoilmoitus

Ulosottokaaren 3 luvun 34 §:n perusteella ulosmittauksen ennakoilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ennakoilmoitusta koskevaan säännökseen tehdään tekninen muutos,

jossa aikaisemmin käytetty vastaavan avustavan ulosottomiehen nimike on muutettu uutta lakia vastaavasti ulosottotarkastajaksi tai ulosottoylitarkastajaksi.

17 § Tilitysmenettely

Ulosottokaaren 6 luvun 18 §:n mukaan tilitysmenettelystä säädetään asetuksella. Tilitysmenettelyä koskevan pykälän 2 momenttiin tehdään muutos poistamalla vaatimus tositteen saamisesta ulosottomiehen maksuliikkeen kirjanpitoon tilanteessa, jossa hakija ei ole ilmoittanut tiliä ja varat olisi tilitettävissä maksuosoituksella.

Maininta tästä erillisen tositteen vaatimisesta on tarpeeton, koska ulosoton maksuliikkeen tositteelle jää tieto lähteneistä maksuosoituksista ja tämä tieto on vietävissä kirjanpitoon. Muuta tositetta ei ole saatavissa, eikä sellainen ole tarpeenkaan.

19 § Erikseen talletus

Varat, joita ulosottomies säilyttää ulosottokaaren 6 luvun 21 tai 22 §:n mukaan, on talletettava erikseen luottolaitokseen korkoa kasvamaan, jos varat ylittävät valtioneuvoston asetuksella säädettävän huomattavan määrän. Erikseen talletettavien varojen huomattava määrä on ollut 10 000 euroa. Tätä suuremmat rahamäärät on tullut tallettaa erikseen kasvamaan korkoa. Pankkien maksama talletuskorko on viime vuosina ollut erittäin pieni ja tällä hetkellä jopa negatiivinen. Ottaen huomioon koroista saatava vähäinen tuotto verrattuna varojen erillistallettamisen aiheuttamiin hallinnollisiin kustannuksiin, erillistalletetusta koskevan huomattavan rahamäärän rajan on tarkoituksenmukaista olla korkeampi, joten se korotetaan 30 000 euroon.

5 Vaikutukset

Asetuksen vaikutukset on arvioitu hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi ulosottokaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 71/2018) valmistelun yhteydessä.

6 Valmistelu

Esitys perustuu hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi ulosottokaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 71/2018) ja siitä saatuun lausuntopalautteeseen sekä oikeusministeriössä virkamiestyönä tehtyyn valmisteluun.

7 Voimaantulo

Asetus esitetään tulevaksi voimaan 1.12.2020 alkaen muutoin mutta 4 § sekä 6 § tulisivat voimaan 1.1.2021. Ennen tämän asetuksen voimaantuloa erikseen talletettuihin varoihin sovelletaan ennen tämän asetuksen voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.